„DIMINEAȚA POETICEASCĂ" A LUI IOAN CANTACUZINO (1757–1828)

Acad. Eugen Simion*

Poezia ca „oareşcare răsfățare a chibzuirii".
„Au întrupat nentrupiri" şi „au iconit nevediri".

„Toate acestea s-au făcut mai mult pentru petrecere dă vreme şi nu cu gând a fi lucruri pă placul multora, sau cu gând de a vesti o osteneală cu toată săvârşirea meşteşugului poeticesc, scriitorul petrecând ceasurile sale cele netrebnice în oareşcare răsfățare a chibzuirii".

Mai tânăr cu 17 ani decât Ienăchiță Văcărescu (1740–1797) şi mai în vârstă cu 21 decât Costache Conachi (1778–1848), polcovnicul Ioan Cantacuzino (1757–1828), înnobilat de Ecaterina a II-a cu titlul de cneaz şi milistovit, totodată, cu o moşie (Cantacuzina) pe malul Bugului, a tradus din Marmontel, Metastasio şi „tocmai după ovrei[i]e" din *Cântarea Cântărilor.* Tot el a tălmăcit o „dimineață poeticească" – transpunere liberă după *Description poetique du matin* de Cardinalul Fr.-J. de Bernis şi, prin intermediu francez al lui Silhoutte, *An Essay on Man* (*Cercare asupra omului,* 1807) de Alexandru Pope, socotită prima traducere din engleză în limba română. I se atribuie, de asemenea, şi prima traducere din Jean-Jacques Rousseau (*Narchis sau Îndrăgostitul dă însuş de sine,* 1794) şi din Montesquieu (*Ismenia istorie din partea Răsăritului*, 1794), precum şi nişte *Stihuri după italieneşte* din Metastasio, probabil, din care mai traduce o *Eleghie* şi o canțonetă – *La Partenza*. „După franțozeşte" transpune în română şi versuri din preromanticul englez Thomas Gray – cu mențiunea că „pricina acestor stihuri este din mitologhie". În fine, din *Romances* de Marmontel reproduce sub titlul *Poveste*, poemul *Daphne*, iar din Florian – *Nume Pompilius, al doilea crai al Romii*. Sunt primele ecouri preromantice occidentale în literatura noastră, la confluența cu clasicismul şi tradițiile, puternice la noi în acest timp, ale liricii erotice ale lui Anacreon.

Marele spătar Ioan Cantacuzino, fiul clucerului Răducanu şi al domniței Ecaterina – fiica domnitorului Moldovei, Ioan Mavrocordat, este semnalat mai întâi de Nicolae Bălcescu în „Magazin istoric pentru Dacia" (1845) şi identificat târziu (în 1959) de Gh. Ivănescu şi N.A. Ursu cu misteriosul I. C., care, în afara tălmăcirilor semnalate mai înainte, a compus şi 22 de poezii (*Poezii noo*) dintre

* Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu", al Academiei Române.

RITL, nr. 1–4, p. 7–16, Bucureşti, 2013

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

care 14 sunt originale, ne asigură cei care au cercetat acest caz[1]. *Poezii noo*, alcătuite de I.C., ar fi fost publicate între 1792 şi 1796, la Dubăsari sau Movilău. Este, aşadar, până la proba contrară, primul volum de poezie originală tipărit în limba română, după *Cânteci câmpeneşti cu glasuri româneşti. Făcute de un holtei câmpian pentru voia fetelor, nevestelor şi celora cui se potrivesc şi cu alţii se izbesc,* tipărite la Cluj, în 1768, din care Anton Pann a reţinut, în *Spitalul amorului* (1852), cinci cântece de lume. Ce valoare literară au aceste stihuri satirice, erotice, reflexive, văicărețe, idilice ale lui I.C., atinse, totuşi, de duhul înnoitor al veacului, compuse într-o limbă „prea puțină", cum şi recunoaşte autorul într-o tânguitoare *Răsuflare*?:

„Limba noastră prea puțină
Nu-i a nimui proastă vină,
Căci însoață rău cuvântul
În pârlejul ce dă gândul.
Mai cu vreme, şi cine ştie,
Prisosire poate să vie,
Că scriitorii împodobesc
Limba, patria-şi slăvesc.
Fie această acuş cercare
Mustră altor spre-ndemnare".

Versurile, comparabile – prin temă şi profetismul lor mai temperat – cu acelea ale lui Ienăchiță Văcărescu, sunt precedate de un elogiu adus poeziei ca expresie a *firii* şi *chibzuirii* înalte a unui popor. Cu semn, am zice azi, al civilizației şi al culturii unei naţii. Cneazul Ioan Cantacuzino pune această idee în limba lui „prea puțină", suficient de bogată, totuşi, pentru a numi ceea ce este propriu genului liric, şi anume „a întrupa nentrupiri" şi „a iconi nevediri". Două sintagme poetice, trebuie să recunoaştem, frumoase, memorabile, bine meşteşugite de un orfevru de pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea românesc. Polcovnicul are în mod cert darul limbii şi intuiția stilului figurat, ca dovadă că, explicându-şi într-un loc stihurile *tălmăcite după franțozeşte*, ține să precizeze că autorul „grăieşte tot cu metaforuri şi prin mitologhie". Măcar pentru aceste două formule bine găsite („au întrupat nentrupiri" şi „au iconit nevediri") merită a fi reținut în istoria literaturii române. Dar există în *Poezii noo* şi alte versuri notabile, dacă le comparăm, bineînțeles, cu ceea ce oferă, în limba română, epoca. Iată cum laudă Ioan Cantacuzino folosul stihurghiei în viața unui neam:

„Verce neam ce-n lume vie
Are îndemn la stihurghie

[1] În 1993 Andrei Nestorescu a scos volumul *Poezii nouă* de Ioan Cantacuzino, în cadrul Institutului de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu". Ulterior a fost imprimată ediția Ioan Cantacuzino, *Poezii noo di I.C.* Ediție critică, studiu introductiv, note, variante, comentarii, glosar şi bibliografie de Ion Nuță, Tipo Moldova.

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

Şi sălbatec încă cântă,
Firea însă lui cuvântă,
Iar noroade pricepute
Au fățat cu multe cute
Chibzuirea lor cea-naltă
Dând poéziii drum dă saltă
Piste munți, pântre flori,
Piste ape, pântre nori.
Au întrupat nentrupiri,
Au iconit nevediri,
Firea şi cu meşteşugirea
Ei au făcut o clătire”.

Câteva construcții stilistice sunt notabile în aceste stihuri împleticite, cu parfum vechi, muntenesc, de epocă: mai întâi ideea că orice neam are vocație pentru poezie („are îndemn la stihurghie”) şi că *firea* lui înaltă, oricât de sălbatic (necivilizat, „nepriceput”) ar fi, este capabilă „să cuvânte”, adică *să fățeze*… „A făța”, nu-i greu de dedus, este a da față, a înfățişa, a crea, a izvodi…. A făța „cu multe cute / Chibzuirea ... cea-naltă” a popoarelor pricepute, cultivate este, dar, misia dintâi a poeziei. *Chibzuirea cea-naltă* poate fi tradusă prin spiritul unui neam, modul lui de a gândi şi a vedea lumea, dar chibzuința cea-naltă poate fi interpretată şi ca ştiința, talentul unei nații pricepute de a „întrupa nentrupiri” şi de „a iconi nevediri”, adică de a cunoaşte meşteşugul poeticesc, *a grăi în metaforuri*. Să facă (*să fățeze*) altfel zis, poezie, să cuvânte. Poemul *Răsuflare* din care am citat cele două fragmente poate fi considerat, aşadar, ca şi *Testamentul* lui Ienăchiță Văcărescu, arta poetică a acestui spătar aventuros, cu firea lirică şi, după cum se va vedea, cu spiritul deschis spre ironie şi chiar spre satiră. El are dificultăți cu limba şi se plânge că gândul său („pârlejul ce-l dă gândul”) nu este totdeauna însoțit, cum s-ar cuveni, de cuvântul potrivit… Nu-i cu toate acestea disperat, are o nădejde că această conjugalitate armonioasă se va împlini într-o zi:

„Mai cu vreme, şi cine ştie,
prisosire poate să vie”…

Din testamentul literar al cneazului Cantacuzino nu lipseşte nici ideea datoriei patriotice. Cea dintâi, în această ordine de fapte, este datoria scriitorului de a *împodobi limba* şi de a slăvi patria. În acest sens, avertizează el, merge „această acuş cercare” a sa spre a fi îndemn altora. Fără a avea cursivitatea şi muzicalitatea *Testamentului* lui Ienăchiță Văcărescu şi, din nefericire, fără să intre la timp în circuitul literaturii, arta poetică a lui Ioan Cantacuzino merită a fi reținută nu numai pentru încercarea de a forța limba *să întrupeze nentrupări* şi *să iconească nevederi* (încă o dată: superbe vorbe, inspirate expresii pentru a sugera meşteşugul poeticesc!), dar şi pentru ideea că poezia este „oareşcare răsfățare a chibzuinții”, cum scrie el în *Predoslovie*, adică o bucurie a spiritului, o osteneală plăcută, în

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

fine, o petrecere cu cuvinte, nu pentru alții, ci doar pentru sine. Dar dacă este o bucurie, un răsfăț estetic pentru sine nu este, ipso facto, şi un răsfăț, o bucurie estetică pentru alții? Modest sau, poate mai aproape de adevăr, orgolios modest, poetul cneaz, sincronizat cât de cât cu sensibilitatea literară occidentală, nu vrea să-şi pună în evidență osteneala de a scrie („săvârşirea meşteşugului poeticesc"), ci doar să sugereze modul hedonist în care îşi petrece timpul („toate acestea s-au făcut mai mult pentru petrecere dă vreme"), adică petrecerea timpului cu lucruri frumoase şi gratuite. Sau poate lucruri ce sunt frumoase pentru că sunt gratuite… Cu alte vorbe, poezia are şi un caracter ludic, nu-i numai un chin, o osteneală, este înainte de toate o *răsfățare chibzuită*, zice el. O răsfățare care recuperează (exprimă, sugerează) „ființa tinereților". Iscusit, bine ticluit, meşteşug poeticesc ne promite, aşadar, acest om de arme în *Predoslovia* stihurilor sale noo, „pă limba românească" şi cu închipuirea poeticelor vechi:

„Unele dântr-aceste stihuri sânt tălmăcite după limbi streine, iar altele alcătuite dân nou pă limba rumânească şi cel mai ades tot drept închipuirea celor vechi poetici. Toate acestea s-au făcut mai mult pentru petrecere dă vreme şi nu cu gând a fi lucruri pă placul multora sau cu gând de a vesti o osteneală cu toată săvârşirea meşteşugului poeticesc, scriitorul petrecând ceasurile sale cele netrebnice în oareşcare răsfățare a chibzuirii, acum arată şi oareşcum ființa tinereților şi şegile sale cele petrecute prin taină".

Sintetizând, putem zice că, în închipuirea răsăriteană a lui Ioan Cantacuzino poezia este, la sfârşitul secolului iluminiştilor, un mod de a petrece timpul care, la acest meridian, trece încet. Acolo unde există însă talent şi osteneală, preocuparea de a face să treacă timpul se transformă într-o petrecere a spiritului, un răsfăț chibzuit, un meşteşug bine stăpânit, o abilitate ce nu trebuie exhibată. În fine, elementul cel mai important în acest şir de determinări este că poezia trebuie să exprime „oareşcum ființa tinereților şi şegile sale cele petrecute prin taină". Încă o dată: Ioan Cantacuzino, spre deosebire de contemporanii săi Văcăreşti şi de Conachi, nu pune accentul, când este vorba de *scoposul* şi de *misia* stihurilor, pe ideea de suferință, ci pe ideea de gratuitate bine chibzuită şi de moderație în confesiune.

Nu-i lipseşte, cu toate acestea, spiritul satiric. În prelucrarea liberă după Alexander Pope, ocărăşte, în limbajul său bătrânesc, cu inflexiuni valahe, vanitatea omului fălos, acaparator de bunuri materiale, omul nesăbuit care se crede stăpân peste lume şi *iconit* de la natură sau de la Dumnezeu:

„Că el toate săpâneşte
Ceriul însuşi s-ar fi dres
Pentru dânsul cel ales
……
Să petreacă mult trufos
Decât hiară mai norocos
……
Nici ruşine, nici simțire
Să priceapă c-a lui fire

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

Este nimic, nimic curat
Să curmeze în lăudat".

Tonul sfătos şi mustrător se păstrează şi în alte versuri, încât putem spune că Ioan Cantacuzino este şi el, ca toți aceşti *logotheți* din zorii literelor româneşti, un moralist şi că ființa tinereților petrecute în taină, de care face caz în *Predoslovie*, nu s-a pierdut de tot. Într-un poem ce se cheamă *Pocitanie* autorul vituperează un „boier de laviță", adică parazit, lacom ca o babiță. El moare de indigestie după ce a înghițit, la o singură cină, o curcă întreagă. Ca să aibă sfârşit apoteotic, boierul mâncău cere şi ultima bucată de pe tipsie înainte de a-şi da duhul.

Cu „graiul cel sfătos" şi tânguitor sunt scrise şi fabulele (*Poveste* este o traducere din La Fontaine) şi celelalte versuri satirice, dar şi cu ideea că, viața fiind scurtă, omul trebuie să se bucure de orice clipă. Temă veche în poezie. Talentul lui Ioan Cantacuzino de a o sugera, cu mijloacele lirice de la 1792–1797, se vede mai bine în *Cântec bețivesc*, un prim cântec de lume în lirica muntenească, cultivat, cum se ştie, de Anton Pann şi, după el, de un lung şir de poeți până la Miron Radu Paraschivescu şi, într-o notă ironică, demitizantă, de Geo Dumitrescu. Cneazul este mai legat de tradiția medievală în care petrecerea cu vin se însoțeşte cu ideea fatalității destinului:

„Nimic nu-i ca vinu,
El ne dă hodinu,
Lumea sfârşit n-are
Când golim pahare.
Cli, cli, cli, cli, cli!

Mâhnirea n-o vedem
Când cântăm şi mult bem,
Nici frica ne-adapă,
Că-n vin pic nu-i apă.
Cli, cli, lci, cli, cli!

Suge, măi fârtate,
Cât ai sănătate,
Că nu ştim prea bine
D-om fi vii şi mâine.
Cli, cli, cli, cli, cli!"

Cum era firesc, fiul clucerului Răducanu scrie şi versuri erotice, cu mijloacele şi mentalitățile timpului. Versurile sunt însă uscate şi convenționale, n-au nici măcar acea simpatică prefăcătorie pe care o aflăm în poemele jălalnice ale Văcăreştilor şi ale lui Conachi. Muza lui se cheamă Bica (în *Cântec grădinăresc*) sau Niția (în prelucrarea după Metastasio, *Eleghie…*). Poetica diminutivelor, pe care o deplângea Maiorescu la 1867, socotind-o pustiitoare, începe cu un secol mai devreme în limba română. Ioan Cantacuzino cultivă *tulpinița*, *rămurița, grădinița* şi *cosița*, *ochişorii* care omoară şi învie, în fine, îl roagă pe frumosul trandafir

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

„rumeor” să ducă Bicăi vestea „dă mult dor”. În alte stihuri de amor, apare altă muză, Tinca (*Dăpărtat fiind dă Tinca*), şi, odată cu ea, apare şi *ahul* şi *vaietul* primilor Văcăreşti, sentimentul amarului pe care îl dă depărtarea şi suferinţa gândului care „muimueşte” (amăgeşte). Toate acestea nu dau pace suspinătorului îndrăgostit, care nu fuge, precum Costache Conachi, pe coclauri, ci îşi petrece vremea în bibliotecă şi întrupează, s-a reţinut, *nentrupiri* şi iconeşte *nevediri*. Nu-i prea reuşesc elegiile sentimentale lui Ioan Cantacuzino, om citit (se spune despre el că avea o bibliotecă bogată). Sunt pline de truisme şi niciun vers nu se poate reţine. Mai autentic, estetic vorbind, este portretul soţiei pocite (*Măgulire soţiii cei pocite*), un pamflet în stil arghezian scris cu fantezia şi limba de la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Un portret, repet, al femeii urâte, privit în două oglinzi: una virtuală (aceea a reveriei), alta reală, crudă, demitizantă, cu observaţii comunicate într-o tehnică, să-i spunem, a oximoronului dezvoltat: *ai fi frumoasă, dacă n-ai fi dezgustător de pocită* şi *de n-ai fi frigidă ca o broască-n pat, ţi-ar putea şedea bine, dacă nu ţi-ar şedea aşa de rău* etc. Tehnică simplistă, previzibilă, totuşi ea arată o anumită îndemânare prozodică şi preocuparea pentru jocurile verbale. Cneazul dă dovadă de lipsă de prejudecăţi din moment ce nu ezită să vorbească în poem de *ţâţiţe* şi de *ţâţoaie*, cu observaţia că *ţâţoaiele* (fala, emblema modelului feminin al vremilor mai noi) nu este pe gustul tălmăcitorului din Metastasio. Merită să reproducem acest pamflet liric dedicat unei muze care cumulează toate cususrurile, beteşugurile, negativităţile femeii:

„De n-ai fi urâtă, ai fi prea frumoasă;
D-aş fi un netot, ai fi prea mintoasă;
Dă n-ai fi dă gheaţă, aş fi tot dă foc;
Dă nu m-ai degera, ar fi să mă coc;
Dă n-ai clipi ochi[i], ai fi bute-ntreagă,
Dă n-ai rânji dinţii, ai fi numai şagă;
Dă n-ai fi prea neagră, ai fi albă caş;
Dă n-ar fi nasul pumn, ar fi drăgălaş;
Dă n-ai fi târcávă, ai fi încondeiată;
Dă n-ai fi soioasă, ai fi ca-mbăiată;

D-ai avea ţâţiţe, n-ai avea ţâţoaie;
D-ai fi mai strujită, n-ai fi moşoroaie;
D-ai şedea mai bine, n-ai fi broască-n pat;
D-ai umbla mai drept, ar fi racul uitat;
Dă n-aş avea nas, ai fi mirodie;
Dă n-aş bleji ochi[i], t-aş plânge dă vie;
Dă n-ai fi cam strâmbă, ai fi foarte-ntreagă;
Dă nu mi-ai fi groază, mi-ai fi foarte dragă;
Dă n-ai fi pocită, ai fi minunată;
Dă nu te-aş şi huli, ai fi tot uitată”.

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

Un *Cântec păstoresc* cultivă, dimpotrivă, sublimitățile amorului, întruchipat, aici, de o „păstorea” cu sufletul jeluitor. Lacrimile ei formează un râu, iar râul este semnul vestitor al iubirii. Păstorul întristat cântă din fluier nu pentru a-şi desfăta mioarele, ci pentru a-şi plânge amorul care este mai rău decât lupul („El pune în stare rea/ vită, om şi pasărea”). Unui şătrar amorezat i se recomandă fuga sănătoasă, salvatoare („fugi pă coate, frățioare”) pentru a scăpa de săgeata otrăvită. Depărtat fiind de Tica, îndrăgostitul nu are hodină, gândurile rele îl muncesc şi efortul lui de a *tăcea chipul* ibovnicii („chipul Tichii cum să-l tacă/ chipul cere cu lesnire/ Vă da multă fericire?”) eşuează. Nu-i rămâne nefericitului amorezat urgisit, îndepărtat de Tica, decât fericirea de a-şi cânta nefericirea:

„Dar gândul ce folos are?
Ticălosul pace n-are,
Ziua foarte stă strădeşte,
Noaptea prea mult îl muimeşte.
Vai şi ah al tău cel mult
El nu-l face căci este mut.
Inimă, nu fii copilă,
Amândoi sânteț dă milă,
Starea voastră negreşit
O să-m dea curând sfârşit!”

În *Dimineața poeticească*, traducere liberă, repet, după Fr. J. de Bernis, aduce personajele, simbolurile şi fantasmele clasice (mitologice) ale erosului, vorbind de „smerita tăcere”, de „nimfii fără jale”, de Amorul ce „icleneşte”, de Somnul-împărat „cu mac împrejurat” care, fiind din fire lenevos, intră în plină zi într-un car de abanos. În notele lămuritoare ce însoțesc poemul, Ioan Cantacuzino scrie că Aurora este „dumnezeica dimineții”, iar Floara este „dumnezeica florilor”, cât despre Amor, zice tălmăcitorul de mituri, acesta nu are nevoie a fi explicat „cum s-au iconit”, fiind prea cunoscut.

În traduceri, Ioan Cantacuzino se arată mai inspirat, imaginația lui este ceva mai liberă. În *Eleghia* după Metastasio, de pildă, jeleşte amara despărțire de Nița şi sugerează, printr-o formulă bine găsită, graba îndrăgostitului de a alerga „spre dulcea margine de mare” pentru a o reîntâlni. „Dulcea margine de mare”? Nu-i rău spus de un poet la 1796. Reuşite, liric, sunt fragmentele din *Cântarea Cântărilor*. Culorile reveriei lirice sunt, aici, mai bogate, mai pline, iar muzica versurilor este mai clară:

„Frumoasă eşti, iubita mea,
Nici mai este asemenea
Ochii tăi sânt tot iubire,
Porumbiță în multă uimire,
Părul tău, mătase moale,
Mult lucesc tunsele tale,
Iar dinți[i] tăi sedef curat,
În mărgenaş împrejurat.

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

Buzele tale înfocate
Cu dragoste vor udate,
Graiul tău cel dăzmerdat
Inima toată mi-au prădat
Grumajii cei fără seamă
Nici caşul nu-l bagă-n seamă
Albi, frumoşi, rătunjori,
Numai cu ei poți s-omori.
Țâțele tale stau ivite
Ca doó mere în crin pitite.
Dar măgura cea dă jos
Mai stătut-au loc frumos,
Unde văz iarbă măruntă
Ş-unde dau unde să cruntă.
Piarz auz, piarz simțire
şi sânt tot numai uimire.
Cât oi fi cu viață-n mine
n-oi lipsi dă lângă tine.
……
Din Liban, soro, scoboară,
Mireasă, vino spre sară,
Vino să ne mai dăzmierdăm
Dragoste multă să ne răzdăm!
Câte tarle sânt pă munte
Dă flori multe i mărunte
Stau dă noi bătătorite
Şi peşterele cărărite,
…….
Țâților tale mă dau rob
Rumenul lor în buze sorb.
Soro, ce sânt aşa frumoase
Şi dulci şi drăgăstoase?
Tot ce e p-a tău trupşor
E ca floarea mirositor.
……...
Buzele tale mult îm plac,
Miare simt că să prefac,
Limba ta dulceață goală,
Mângâiere l-a mea boală.
Grădină mult înflorită,
Aşa eşti împodobită.
Grădină păstrată bine,
Cu izvor zleit dă mine".

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

Aceste versuri frumoase în genul lor şi în timpul în care au fost scrise sunt suficient de convingătoare pentru a nu-l uita pe uitatul Ioan Cantacuzino, om de cultură franţuzească şi, după cât se poate bănui, la curent şi cu poezia grecească şi italienească. Nu are, este adevărat, pasionalitatea puternică, jeluitoare şi imaginaţia lirică a lui Conachi şi nici nu ştie să se prefacă atât de inteligent şi de fermecător ca Ienăchiţă Văcărescu (un spirit bizantin, mai subtil), dar poeziile sale, câte sunt, şi traducerile sale sunt mai sincronice cu spiritul timpului european şi arată o disponibilitate tematică mai mare. Este limpede că el a depăşit modelul Anacreon şi că încearcă în limba lui „prea puţină” să cuprindă temele mari ale poeziei, nu numai pe cele ce exprimă „trebuinţele” sale. În afară de fragmentele citate din *Cântarea Cântărilor*, *Răsuflarea* şi *Cântec beţivesc*, cele mai bune versuri ale lui Ioan Cantacuzino sunt acelea din *Lăcaşul morţii* (I), o traducere din preromanticul Th. Gray. Aici invenţia verbală este mai bogată şi fantezia neagră a stihuitorului arată că ştie să se hrănească cu negativităţile lumii. Sensibilitatea la materiile degradate şi, în genere, imaginaţia unei lumi întoarse (a unui *pocit locaş*, acolo unde eşuează sufletele păcătoase) este absolut remarcabilă. Iată cum prezintă tălmăcitorul acest spaţiu de ispăşire, imaginat întâi de un poet preromantic din Occident, transpus şi împodobit, apoi, de un poet din Răsărit format la confluenţa mai multor mitologii, la curent cu viziunile iadului din pictura bisericească şi din scrierile ortodoxe ale timpului său:

„Acoló pă brazi, dă stare hulită,
Cuibează fiteşce pasăre pocită.
Locu tot drept iarbă otravă plodeşte
Şi iarna stă pă loc, nici scade, nici creşte.
Pământu dân prejur e mormânt dă-ngropat
Şi mii dă răuri curg dă sânge închegat
Ce duc case vechi şi trupuri moarte
Şi drept să vâzăiască le-auzi gemând foarte.
Dân’ceputul lumii p-o vale mult în jos
O capişte mare e, d-un trup dă tot rotos.
Patru porţi dă fer în patru o împart,
După voia sorţului lumea aşa o dăspart.
Una cată Apusul, alta spre Răsărit,
Una vede pă arap, alta pă siberit.
Aici vin grămadă, toţi amestecaţi,
Prunci şi bătrâni, săraci, împăraţi.
Bătrâneţea, boala şi durerea cea rea
Sânt străjari straşnici ce stau tot acolea.
Straia lor e mâhnire şi pocitul locaş
E negru şi hulit, vedit că-i ucigaş.
Şi fumul făcliilor ce sânt dă zmoală rea
Fac un întuneric şi dau o groază grea.

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)

O hiară fără auz şi fără vedere
E bozul ce aici rog şi toţ milă-i cere.
Moartea o numesc şi a ei împărăţie
Să-ntinde peste tot ce are stare vie".

Aşa arată, în rezumat, *dimineaţa poeticească* a lui Ioan Cantacuzino, un precursor, putem zice, al lui Arghezi, spirit autentic liric, mai complex, mai cultivat şi mai deschis spre Occident decât alţi stihuitori din vremea lui, aşa cum reiese din *Cântec beţivesc* şi *Răsuflare*, dar mai ales din traducerile sale din *Cântarea Cântărilor* şi, prin intermediu franţuzesc, din poezia preromantică engleză.

ABSTRACT

Ioan Cantacuzino's 'poetical morning' attests a precursor, we may say, of Arghezi, an authentic lyrical spirit who is more complex, cultivated and open towards the West than that of other authors of rhymes of his age, as is revealed by such writings as those entitled 'Cântec beţivesc' (= A Drunkard's Song) and 'Răsuflare' (= Breath), but more especially by his translations of the 'Song of Songs' and, due to a mediated French-channeled assistance, his translations of pre-Romantic English poetry.

Keywords: history of Romanian literature, early Romanian poetry, Ioan Cantacuzino, poetic art, translations.

BDD-A6953 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:26 UTC)